

REVITALIZAREA MONUMENTELOR ISTORICE.

ANALIZĂ DE CAZ: ANSAMBLUL COTROCENI

arh. ANA MARIA ORĂȘANU

Raportat domeniului ocrotirii și valorificării patrimoniului, Muzeul Național Cotroceni, care își desfășoară activitatea în clădirile istorice ale Ansamblului Cotroceni, constituie un remarcabil exemplu de reutilizare a unui monument.

Afectarea spațiilor cu înaltă valoare istorică și arhitecturală de la Cotroceni unei destinații culturale de larg circuit public reprezintă o opțiune funcțională judicioasă, ce a ținut seama atât de caracteristicile constructive ale clădirilor și de posibilitatea deplinei lor puneri în valoare, cât și de necesitatea înființării noii instituții muzeale bucureștene.

În cazul de față, reușita îmbinare dintre funcțiunea propusă și cadrul arhitectural existent, deziderat major al oricărei intervenții de revitalizare, are premise ce decurg din datele fundamentale ale monumentului.

I. CARACTERISTICI ARHITECTURALE

Nucleul constitutiv al actualului ansamblu îl reprezintă strălucita ctitorie a domnitorului Șerban Cantacuzino, mănăstirea Cotroceni, a cărei piatră de temelie se pune la 26 mai 1679. Compoziție de mari dimensiuni, alcătuită din clădiri ce au rămas repere majore ale zidurilor medievale românești — de pildă biserica Adormirea Maicii Domnului, casele domnești, clădirile monahale — mănăstirea s-a bucurat de admirația contemporanilor, fiind impresionantă și datorită patrimoniului artistic cu care a fost înzestrată.

De la început ansamblul a funcționat și ca reședință domnească; Șerban Cantacuzino, apoi Constantin Brâncoveanu și mulți dintre domnitorii ce le-au urmat în secolele XVIII — XIX au locuit și aici, Cotrocenii devenind locul de desfășurare a unor importante evenimente. În pofida numeroaselor reparații și transformări adeseori incisive pentru arhitectura originală, executate în această perioadă, ansamblul și-a menținut caracterul de reprezentativitate.

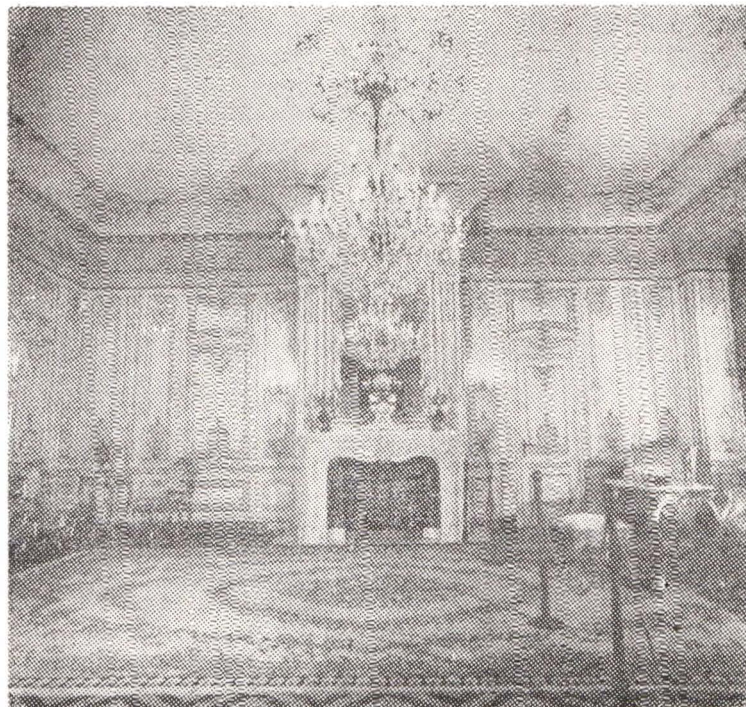
În a doua jumătate a secolului al XIX-lea au avut loc schimbări profunde ale programului funcțional. Începea un alt important capitol în istoria Cotrocenilor. Astfel, după secularizarea averilor mănăstirești din 1863, dar mai ales după transformarea în reședință regală, ansamblul a fost adaptat noilor cerințe. Clădirile monastice au fost părăsite sau utilizate potrivit altor nevoi administrativ-gospodărești, iar casele domnești au fost aproape integral demolate în 1893 și înlocuite cu palatul regal, conceput de arhitectul Paul Gottereau și definitivat de arhitectul Grigore Cerchez.

Arhitectura palatului răspundea funcțional și estetic programului rezidențial de înaltă reprezentare, îmbinând formule stilistice specifice epocii cu elemente decurgând din tradiția locului și a construcțiilor anterioare. Nu era prea spațios, dar realizat cu o evidentă preocupare pentru crearea efectelor de fast, diversitate și somptuozitate.

Amenajările au cuprins și incinta foste mănăstiri, servind acum drept curte de onoare, incinta mică transformată în

Fațada vestică a încintei cu porticul chiliilor

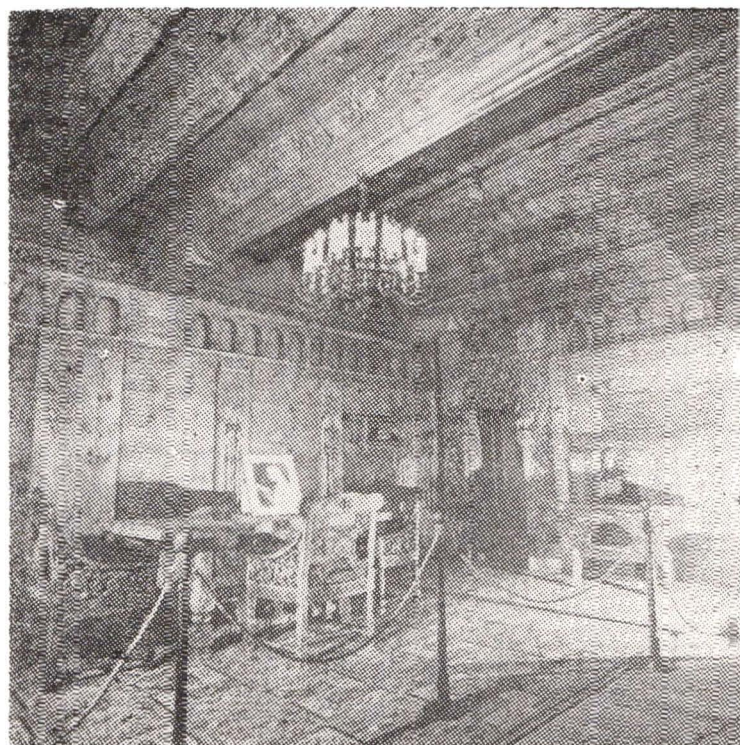

Salonul francez în stil Ludovic al XV-lea

Fațada nordică, ansamblul neoromânesc, realizat de arh. Gr. Cerchez

Salonul norvegian

anexă gospodărească precum și splendidă zonă verde înconjurătoare ce a devenit un elegant parc în care se îmbinau rigorile compoziționale ale peisagisticii franceze cu mici zone tratate în maniera romantismului englez.

Cutremurul din 1940, războiul, distrugerile, dezafectările sau utilizările inadecvate urmate de cutremurul din 1977 alcătuiesc un episod cit se poate de dramatic în istoria monumentului, soldat cu degradări structurale ce au dus construcțiile în pragul prăbușirii.

II. CONSIDERAȚII PRIVIND RESTAURAREA ȘI AMENAJAREA

Inițiate ca o intervenție de salvare și restaurare a distrugerilor cutremurului, lucrările începute în 1977 s-au concretizat într-o amplă reconstrucție, înlocuind multe din vechile clădiri cu altele având destinații și înfățișări cu totul diferite. Doar construcțiile ce își menținuseră pregnante caracteristici arhitecturale specifice secolelor XVII – XIX au făcut obiectul unor lucrări ce se încadrează în general normelor de conservare și restaurare a monumentelor istorice. În cazul lor, cercetarea de parament a furnizat numeroase mărturii privind rezolvările constructiv-decorative definitive pentru principalele etape de edificare: s-au identificat detalii și elemente medievale, precum și fragmente ale finisajelor utilizate anterior la palatul regal. De asemenea, cercetarea a stabilit starea reală de conservare a structurii și materialelor de construcție.

Fundamentat pe această densă bază științifică, proiectul de restaurare-amenajare prevedea funcționarea în aceste spații (actualmente atribuite muzeului nostru) a unei case de înalți oaspeți și a unui muzeu cu circuit de vizitare restrâns. Ca soluție de restaurare, s-a optat pentru păstrarea tuturor componentelor remarcabile aparținând etapelor de edificare, deci pentru restaurarea de tip istoric.

O atenție deosebită a fost acordată punerii în valoare a tuturor spațiilor medievale ce s-au păstrat înglobate în clădirile mai tîrzii și se poate aprecia

ca deosebită intervenția asupra tuturor încăperilor păstrate din mănăstirea cîntăcuzină, spații monastice și pivnițe domnești.

Soluția adoptată ca finisaj la pereți și bolți — păstrarea aparentă și rostuită a zidăriei de cărămidă — conferă acestor spații o atmosferă aparte și le individualizează în cadrul clădirii, chiar dacă, apreciind după rigorile științifice, aceasta creează o imagine deformată a ambientsului inițial. Ea reprezintă opțiunea restauratorului, manifestată și în alte rezolvări de structuri și finisaj.

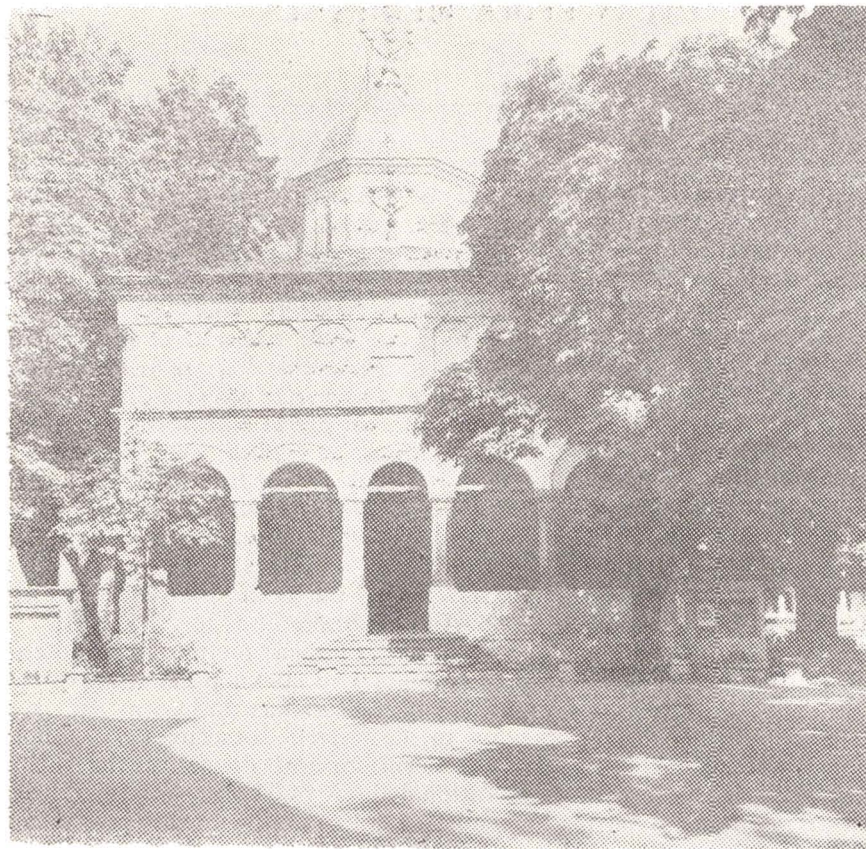
Restaurarea palatului regal a impus lucrări mult mai diverse și profunde. Astfel, pornind de la constatarea că structurile datînd din secolul al XIX-lea au un grad avansat de degradare, s-a procedat la refaceri masive de zidărie, planșee, bolți și scări. De asemenea, refacerea ambientsului decorativ interior a comportat mai ales lucrări de reconstituire sau recompunere stilistică și mai puțin restaurare și conservare. Pe lîngă acestea, amenajarea funcțională inițial stabilită a necesitat organizarea unor spații de servicii, prevăzute cu dotări corespunzătoare.

III. ORGANIZAREA MUZEULUI ȘI CONTINUAREA LUCRĂRILOR DE PROTEJARE A PATRIMONIULUI ARHITECTURAL AL COTROCENILOR

Pornind de la premisa că interioarele clădirilor restaurate își găsesc cea mai adecvată valorificare ca spații muzeale, astfel încît fiecare în parte să se poată individualiza concretizînd un stil, o epocă sau o funcțiune, iar toate laolaltă să alcătuiască o veritabilă trecere în revistă a istoriei și istoriei arhitecturii noastre în ultimele trei secole, organizarea propriuzisă a muzeului în prima etapă a presupus:

- stabilirea traseului de vizitare, cît mai fluent posibil și urmărind parcurgerea spațiului interior respectînd cronologia constructivă a clădirii;

- definirea sub raport tematic a expoziției de bază în funcție de spațiul de expunere și de patrimoniul deținut;

Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, demolată în 1984

— amenajarea spațiilor pentru publicul vizitator: zona de primire, recepție și servicii.

Rezolvarea acestor imperative funcționale a avut rezultatul scontat: un interes deosebit al vizitatorilor pentru clădire, pentru istoria și restaurarea ei și pentru patrimoniul expus.

În etapa actuală, nuanțind mai evident preocupările în domeniul ocrotirii patrimoniului, Muzeul Național Cotroceni și-a asumat responsabilitatea finalizării protejării și valorificării întregului patrimoniu arhitectural provenit de la biserica demolată. Se desfășoară în prezent recuperarea componentelor litice depozitate din 1984 la mănăstirea Cernica, urmînd a fi conservate și expuse în lapidariu.

De asemenea, s-a inițiat decopertarea și protejarea fundațiilor fostei biserici,

marcînd astfel și locul pe care era amplasată.

Și pentru că un monument istoric nu este un obiectiv izolat, ci o unitate cu situl care îl anturează, considerăm un deziderat de perspectivă extinderea vizitării și la spațiul exterior muzeului, terase și parc, pentru a admira splendida arhitectură peisageră a secolului al XIX-lea și diversele elemente litice medievale care o agrementează.

Acestea sînt datele definitorii ce permit să integrăm cazul ansamblului istoric Cotroceni, recent restaurat și atribuit folosinței publice, în rîndul celor mai ample și prestigioase acțiuni de reutilizare a patrimoniului nostru arhitectural.